

IZOBRAŽEVANJE O TRADICIONALNEM ROKODELSTVU V AVSTRIJI

Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach

Strokovni članek | 1.04

Datum prejema: 10. 7. 2024

Zgodovina kartuzijanskega samostana Mauerbach in izobraževalni center

Izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine se nahaja v prostorih kartuzije Mauerbach oz. nekdanjega kartuzijanskega samostana Mauerbach na obrobju Dunaja. Samostan je leta 1314 ustanovil avstrijski vojvoda Friderik Lepi (nem. *Friedrich der Schöne*) iz rodbine Habsburžanov, ki je bil pozneje tam tudi pokopan. Ko je Jožef II. leta 1782 ukinil kartuzijanski samostan, so poslopje uporabljali kot ubožnico in bolnišnico. V letih 1944-45 je nekdanji samostan služil za urgentno bolnišnico. Med letoma 1945 in 1961 so bili v njem nastanjeni brezdomci. Nato ga je leta 1961 prevzela avstrijska zvezna vlada in je več kot 20 let ostal prazen. Samostan je propadal, vse dokler ni leta 1979 prišel pod okrilje posebnega oddelka Zveznega ministrstva za znanost in raziskovanje, ki je odgovoren za učinkovito upravljanje in ohranjanje zgodovinskih stavb (Burghauptmannschaft Österreich b. n. l.). Leta 1984 so objektu namenili novo funkcijo in ga predali avstrijski Zvezni agenciji za spomenike (Bundesdenkmalamt b. n. l.), s čimer so zagotovili ohranitev tega zaščitenega spomenika. Novoustanovljeni Oddelek za nadaljnje usposabljanje in izobraževanje naj bi izvajal restavratorska dela neposredno na kraju kartuzije Mauerbach in tako omogočil izvajanje tečajev s področja tradicionalnega rokodelstva, ki naj bi čim bolj ustrezali dejanski praksi. Leta 1985 so se v kartuzijanskem samostanu Mauerbach začela konservatorska in restavratorska dela.

Nekdanje samostanske celice so preuredili v delavnice za različne obrti (kovaštvo, izdelovanje pasov, zidarstvo, slikopleskarstvo, štukaterstvo), v drugih prostorih samostana pa so zasnovali prostore za seminarje in prireditve.

Danes v nekdanjem kartuzijanskem samostanu Mauerbach delujeta Informacijski in izobraževalni center ter Oddelek za arheologijo avstrijske Zvezne agencije za spomenike. V njem že več kot 30 let potekajo strokovna usposabljanja s področja zgodovinskih rokodelskih tehnik, znanstveni seminarji in izpopolnjevanja o številnih problemih konservatorstva.

Naloge informacijskega in izobraževalnega centra

Usposabljanje

Nekdanji samostan z zgodovinskimi površinami in arhitekturnimi detajli, kot so okna ali tla, med tečaji usposabljanja postopoma obnavljamo. Predstavlja primer najboljše prakse ohranjanja stavbne dediščine. Tečaji za kovače, graverje, kamnoseke, slikopleskarje, zidarje in tesarje so osredinjeni na tradicionalno rokodelstvo ter ozaveščajo o spoštovanju in uporabi prvotnih snovi in njihovem ohranjanju. Poučevani pristop k ohranjanju spomenikov ter izobraževalne vsebine tečajev in seminarjev v kartuzijanskem samostanu so povzeti v Standardih ohranjanja spomenikov (Bundesdenkmalamt 2015), smernicah za ohranjanje stavbne dediščine v Avstriji. Nekateri programi tečajev so na voljo tudi zunaj samostana Mauerbach v sodelovanju z lokalnimi uradi za kulturno dediščino, društvi ali lastniki, in sicer neposredno na spomeniško zaščitenih stavbah.

Poleg več kot 20 izobraževalnih tečajev na leto, ki so osredinjeni na tradicionalno rokodelstvo, je na voljo tudi modularni program usposabljanja Evropske akademije za kulturno dediščino (European Heritage Academy b. n. l.). Evropska akademija za kulturno dediščino je mednarodno certificirana pobuda na področju nadaljnega izobraževanja in usposabljanja. Modularni program je uvedel Oddelek za učinkovito upravljanje in ohranjanje zgodovinskih stavb v sodelovanju z avstrijsko Zvezno agencijo za spomenike ter Informacijskim in izobraževalnim centrom za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach. Oddelek za učinkovito upravljanje in ohranjanje zgodovinskih stavb je vladna ustanova, ki skrbi za spomeniško

Pogled na informacijski in izobraževalni center za ohranjanje arhitekture v kartuziji Mauerbach (©Bundesdenkmalamt, 16. 5. 1999).

* Astrid Huber, Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine, Zvezna agencija za spomenike; astrid.huber@bda.gv.at.

** Karl Stingl, Združenje VFB za razvoj stavbne dediščine; office@baudenkmalpflege.at.

„Zrnjenje“ (*graining*) in poslikava z imitacijo lesa v slikarski delavnici v muzeju kartuzije Mauerbach (©Bundesdenkmalamt, 25. 6. 2024).

zaščitene stavbe v lasti avstrijske države. Od leta 2017 je na voljo modularni tečaj nadaljnjega izobraževanja za Vodjo vzdrževanja dediščine. V pripravi je modularno izpopolnjevanje za strokovnjake s področja energetske prenoje zgodovinskih stavb. Program, ki temelji na praktičnih izkušnjah, je ciljno usmerjen k vsem vrstam poklicnih skupin (projektantom, arhitektom, spomeniškim konservatorjem, restavratorjem, institucionalnim in zasebnim lastnikom spomeniško zaščitene stavbe), ki upravljajo z zgodovinskimi stavbami in delajo na njih. Središče za seminarje in prostori za praktično usposabljanje se nahajajo v kartuziji Mauerbach.

Usposabljanje na področju tradicionalnih rokodelskih tehnik in usposabljanje, ki ga izvaja Evropska akademija za kulturno dediščino, nista omejeni le na spomeniško zaščitene stavbe. Vsebinsko tečaja in praktično delo je mogoče uporabiti tudi pri obnovi zgodovinskih stavb in trajnostnih novogradnjah. Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach deluje tudi kot informacijski in storitveni center za rokodelce, lastnike, arhitekte itd. glede vprašanj, povezanih z ohranjanjem zgodovinskih stavb in tradicionalnih rokodelstev.

Raziskovanje

Danes raziskovalno delo oddelka v kartuziji Mauerbach obsega raziskovanje tradicionalnih gradbenih tehnik, kot so žganje apna v eksperimentalnih apnenicah, tradicionalni ometi in barve, ročno izdelane opeke in raznolike vrste kamnov ter tradicionalni materiali, kot so naravni pesek, apno in hidravlična veziva. Dodatna naloga obsega preizkušanje inovativnih metod konserviranja in restavriranja ter posvetovanje z lastniki spomenikov, konservatorji in arhitekti. Za potrebe testiranja na prostem je kartuzija Mauerbach na voljo tudi več raziskovalnim projektom Univerze za uporabne umetnosti na Dunaju, Univerze za naravne vire in uporabne življenjske vede na Dunaju in mednarodnim

partnerjem. Površine kartuzije Mauerbach so namreč primerne za vzpostavitev testnih območij za dolgoročno opazovanje barv in ometnih sistemov. Širjenje tega strokovnega znanja med rokodelci, konservatorsko-restavratorskimi delavci in arhitekti poteka v okviru konferenc, seminarjev in praktičnih tečajev, medtem ko kartuzija deluje kot kraj za usposabljanje in opazovanje.

Zbirke

Zbirke se nahajajo v različnih delih nekdanjega kartuzijanskega samostana, nekatere od njih neposredno v tradicionalnih samostanskih rokodelskih delavnicah, in so večinoma odprte za javnost. Povezane so s posebnimi temami, ki zadevajo konservatorstvo in obnovo stavb (konservatorstvo zgodovinskih arhitekturnih površin, tradicionalno zidarstvo, popravilo lesenih oken, kamnoseštvo, kovaštvo, ...), ter zgodovinske in tradicionalne gradbene materiale (različne vrste opek, tlakovcev, oken, vrat, ometa, štukatur, gradbenega peska, gradbenih in okrasnih kamnov, kovaštvo, kovinski izdelki, orodje, knjižnica). Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach uporablja svoje zbirke na izobraževalnih seminarjih in delavnicah ter za potrebe informiranja in ozaveščanja zasebnih obiskovalcev kartuzije. Na podlagi zbirk vsako leto pripravi tematske razstave. Zbirke dopolnjuje tudi veliko število tradicionalnih orodij.

Deli zbirke oken v razstavnih prostorih muzeja kartuzije Mauerbach (©Bundesdenkmalamt, 24. 9. 2017).

Dejavnost ozaveščanja javnosti

Javni dogodki imajo dva glavna cilja: na eni strani ozaveščanje javnosti o ohranjanju dediščine in trajnostni tradicionalni gradnji, na drugi pa motiviranje in spodbujanje mladih, da bi se odločili za poklicno pot v rokodelskem sektorju. Avstrijska Zvezna agencija za spomenike ponuja vodene ogleds kartuzije Mauerbach, dneve odprtih vrat in posebne tematske ogleds, povezane z rokodelstvom in ohranjanjem zgodovinskih stavb.

Mednarodni projekti na področju nadaljnega izobraževanja

Od leta 1999 je Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach sodeloval v več evropskih projektih, ki so se ukvarjali z ometi okoli leta 1900, med drugim v projektu RENDEC, katerega tema so bili okrasni ometi okoli leta 1900 v Evropi, in v dveh projektih, ki sta se ukvarjala z rimskim cementom, ROCEM leta 2003 in ROCARE leta 2008. Projekt MODI-FY (Vzdrževanje zgodovinskih stavb in predmetov z razvijanjem in nadgrajevanjem individualnih veščin vodij projektov; MODI-FY b. n. l.) je leta 2014 privedel do ustanovitve Evropske akademije za dediščino z moduli usposabljanja za vodje ocenjevanja dediščine. Glavna naloga projekta ProHeritage (Varstvo veščin tradicionalne stavbne dediščine; ProHeritage b. n. l.) je bila izboljšanje izobraževanja o vprašanih energetske učinkovitosti za strokovnjake, ki delajo v sektorju stavbne dediščine. Eden od rezultatov je modularno nadaljnje usposabljanje za energetskega strokovnjaka za zgodovinske stavbe, ki ga še dopolnjujemo. Projekt FLIP 2 – INCREAS (Inovacije in ustvarjalne rešitve za kulturno dediščino; FLIP b. n. l.) pa je v zaključni fazi. Z rezultati projektov bomo izboljšali statistične podatke in podatke o trgu dela v sektorju kulturne dediščine ter pripravili priporočila za nadaljnje oblikovanje politik na evropski, nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Del ciljev projekta je tudi razvoj koncepta evropskih centrov odličnosti za kulturno dediščino, ki služijo kot platforma za (nadaljnje) izobraževanje strokovnjakov, prostovoljcev in zainteresirane javnosti.

Trenutno Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach sodeluje v projektu Erasmus+ Heritage Train, ki se ukvarja z nadaljnjim izobraževanjem na področju ohranjanja stavbne dediščine. Prva faza projekta Heritage Train (Heritage Train II b. n. l.) je bila osredotočena na primerjalno analizo trga nadaljnega izobraževanja na področju varstva stavbne dediščine v treh partnerskih državah: Avstriji, Slovaški in Češki. Prispevala je tržne podatke za razvoj in posodobitev strokovnega usposabljanja na področju varstva snovne kulturne dediščine. Na podlagi analize smo pridobili celovitejšo sliko o izvajanju izobraževalnih programih vseživljenjskega učenja in o njihovih izvajalcih v vseh partnerskih državah. Za posamezne ciljne skupine, tj. za zaposlene v ustanovah za varstvo kulturne dediščine, zaposlene v lokalnih in regionalnih delih državne uprave, lastnike kulturnih spomenikov, arhitekta in gradbene inženirje, restavratore in rokodelce smo razvili učne načrte za dolgoročne programe nadaljnega izobraževanja. V drugi fazi projekta Heritage Train II smo za ciljne skupine razvili podrobne programe tečajev, ki smo jih preizkusili na pilotnih usposabljanjih. Pri projektu Heritage Train II tesno sodelujemo z avstrijsko Zvezno agencijo za spomenike in nacionalnimi upravami za spomenike obeh partnerskih držav.

Trenutno stanje nadaljnega izobraževanja na področju tradicionalnega rokodelstva v gradbenem sektorju v Avstriji

Uporaba tradicionalnega rokodelstva je postala omejena skoraj izključno na ohranjanje zgodovinskih spomenikov. Nastala je niša, ki večjim delavnicam v tem majhnem tržnem segmentu ne omogoča več pridobivanja zadostnih naročil. Zato je veliko podjetij, ki so izvajala tradicionalne omete in barvanje, izginilo s trga ali pa so se skrčila na majhna podjetja ali samostojne podjetnike. Specializirani delavci ne morejo biti več polno zaposleni na svojem področju, nadaljnje in izpopolnjevalno usposabljanje se je skrčilo, vajeniško usposabljanje pa je bilo ukinjeno. Vajeniško usposabljanje se v Avstriji nanaša na dvojni sistem usposabljanja, v katerem se vajenec uči poklica na dveh učnih mestih. Vajenci večino usposabljanja opravijo s praktičnim delom v podjetju, medtem ko teoretično znanje in poglobljanje splošnega znanja pridobijo na poklicni šoli. Številne tradicionalne rokodelske tehnike danes niso več del vajeniškega usposabljanja (štukaterstvo, tradicionalno slikopleskarstvo, izdelovanje pasov). Avstrijska gospodarska zbornica v času vajeništva ponuja nadaljnje in izpopolnjevalno usposabljanje na svojih akademijah za gradbeništvo. To pomeni, da je na voljo poskusno vajeništvo, ki poteka v podjetju, na poklicni šoli in na akademiji za gradbeništvo. Usposabljanje na področju tradicionalnih rokodelskih tehnik je na akademiji za gradbeništvo zelo omejeno, zato poteka v sodelovanju s tečaji, ki jih organizira Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach. Izjema je vajeništvo za slikopleskarja in strokovnjaka za premaze, specializiranega za zgodovinske tehnike pleskanja, ki je v Avstriji na voljo na dveh mestih. Že ime programa vajeništva »zgodovinske slikopleskarske tehnike« namesto »tradicionalne slikopleskarske tehnike« kaže, da ima klasično rokodelstvo v sodobnem poklicnem okolju v Avstriji nižji položaj. Znanje s področja tradicionalnih rokodelskih tehnik v gradbeništvu je zato večinoma mogoče pridobiti le z nadaljnjimi usposabljanji na višji stopnji.

Dodatne informacije o položaju izobraževanja na področju tradicionalnega rokodelstva v Avstriji in v nekateri delih Evropske unije so na voljo v evropskem poročilu iz leta 2019 (European Union 2019a, 2019b). Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach je za to študijo pridobil informacije, Evropska akademija za dediščino pa je v poročilu navedena kot primer dobre prakse.

Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach je uporabil podatke iz evropskih projektov (INCREAS, Heritage Train) in svojo obstoječo mrežo, da je zbral informacije o ponudnikih usposabljanja na področju stavbne dediščine. Cilj je bil ugotoviti, kakšna je vsebina takšnih programov usposab-

ljanja in ali so takšni programi usposabljanja na voljo kot posamezni tečaji ali kot del sistematičnega dolgotrajnega izobraževanja. To je poleg formalnega izobraževanja vključevalo tudi povratne informacije na srečanjih s sodelujočimi partnerji (zbornicami, strokovnimi šolami, univerzami) o dejavnostih usposabljanja. Analiza izobraževalne ponudbe na področju nadaljnega usposabljanja na področju tradicionalnega rokodelstva v Avstriji je pokazala, da sta na področju stavbne dediščine le dve ustanovi (Informacijski in izobraževalni center za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach in Združenje za napredek na področju stavbne dediščine – VFB), ki izvajata skoraj vse nadaljnje izobraževanje in usposabljanje v Avstriji. Informacijski in izobraževalni center za arhitekturno konservatorstvo v kartuziji Mauerbach izvaja večino tečajev nadaljnega izobraževanja in usposabljanja v sodelovanju z Združenjem za napredek na področju stavbne dediščine (Verein zur Förderung der Baudenkmalspflege b. n. l.). Združenje za napredek na področju stavbne dediščine je zasebno neprofitno združenje, ki ima prav tako sedež v kartuziji Mauerbach. Nekatera usposabljanja v Informacijskem in izobraževalnem centru za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach potekajo skupaj s ponudniki formalnega izobraževanja (sodelovanje z Zbornico kamnosekov, Zbornico ometalcev in slikopleskarjev, Tehnično univerzo na Dunaju, Podonavsko univerzo v Kremsu). Usposabljanje izvaja osebje Odbora za spomenike, osebje Združenja za napredek na področju stavbne dediščine in skupina zunanjih strokovnjakov. Nabor strokovnjakov se je v 25 letih usposabljanja nenehno povečeval, sestavljajo pa ga predvsem univerzitetni učitelji, rokodelci (mojstri svojega poklica) in restavratorji, ki imajo vsi dolgoletne praktične izkušnje na področju stavbne dediščine.

Potencial za razvoj strokovnega usposabljanja je mogoče najti v muzejih na prostem v Avstriji, ki še vedno potrebujejo osebje za vzdrževanje svojih stavb. Takšen je primer strokovnega usposabljanja za strešno kritino iz skodel v medregionalnem projektu EUREVITA (EUREVITA b. n. l.) v muzeju na prostem Stübing. Neposreden rezultat kampanje zbiranja podatkov v okviru evropskih projektov je sodelovanje Informacijskega in izobraževalnega centra za ohranjanje stavbne dediščine v kartuziji Mauerbach z muzejem Stübing na področju poznavanja strešnih kritin (slama, skodle).

Vajeništvo ali praktično usposabljanje za tradicionalno rokodelstvo, ki ga izvajajo zasebne ustanove (gradbena podjetja, rokodelska podjetja), se v Avstriji ne izvaja več na strokovni ravni. Usposabljanja, povezana z izdelki, ki jih zagotavljajo proizvajalci gradbenega materiala, niso primerna za strokovno usposabljanje na področju stavbne dediščine ali tradicionalnega rokodelstva. Redke izjeme so preostali proizvajalci tradicionalnih materialov, ki se usposabljujejo glede svojih izdelkov (barve iz lanenega olja, apnene barve).

Izkušnje za nadaljnje usposabljanje na področju tradicionalnega rokodelstva in zgodovinskih stavb

Dve smernici programov nadaljnega izobraževanja sta Usposabljanje za veščine, ne za poklice in Usposabljanje za čim več različnih poklicev. Veščine lahko obravnavamo v dveh različnih stopnjah: sposobnost razumevanja spretnosti in zmožnost postati strokovnjak v določeni veščini. Poklic je sestavljen iz niza spretnosti, od katerih je le nekatere mogoče v celoti razviti v mojstrstvo. Za razumevanje in sporazumevanje z drugimi poklici je potrebno razumevanje veščin, ki so blizu vašemu poklicu. Usposabljanje za različne poklice vključuje nekatere spretnosti, ki so potrebne v vseh poklicih s tega področja, vendar na različnih stopnjah izobrazbe. Pri načrtovanju in gradnji je bistvenega pomena sodelovanje z drugimi poklici. Zato je treba pridobiti osnovno razumevanje znanj in spretnosti drug drugega. Zlasti osnovni tečaji (vstop v poklic) morajo biti odprti za vse sorodne poklice ali ciljne skupine. Izobraževalni tečaj ne bi smel biti vedno poimenovan po poklicu (npr. »Osnovni tečaj poznavanja arhitekturnih površin« namesto »Ometavanje štukatur in slikopleskarska dela«). Osnovni tečaj vedno vključuje osnove varstva dediščine in predstavi namen veščin in spretnosti, ki jih bodo udeleženci usvojili na tem področju. Danes je treba to razširiti z učno uro o trajnosti (analiza življenjskega cikla). Sestavni del izobraževanja so tudi orodja in materiali, ki jih potrebujemo za usvajanje določene spretnosti ali sklop spretnosti, ter njihovo vzdrževanje in popravila. Udeležence je treba spodbujati k iskanju samostojnih rešitev. Sposobnost iskanja samostojnih rešitev je zlasti povezana z izkušnjami, ki se jih ne da naučiti, temveč jih je treba pridobiti. Kljub temu je pomemben del usposabljanj izmenjava izkušenj, zato je treba pustiti dovolj prostora za razprave, primere iz prakse in ekskurzije.

Osnovnemu tečaju mora slediti eden ali več nadaljevalnih tečajev s čim več praktično usmerjenega usposabljanja v eni ali več veščinah. Pri vseh tečajih sta komunikacija ter izmenjava znanja in izkušenj med udeleženci prav tako pomembna kot samo poučevanje. Vodja tečaja se mora odzvati na dejanske težave, na katere naletijo udeleženci med usposabljanjem.

Ustanova za vseživljenjsko sistematično usposabljanje na področju tradicionalnega rokodelstva bi morala imeti na voljo strokovnjake s področja naravoslovja ter prava, predpisov in javnih razpisov in naročil (mineralogija, kemija, gradbena fizika, gradbeno pravo itd.). Strokovnjaki bi morali biti deležni tudi kratkih učnih ur s področja razumevanja svojih poklicev ter biti na voljo za informacije in svetovanje. Prav tako pa bi tudi oni imeli korist od znanja udeležencev.

Informacije je treba zbrati v ustanovi za usposabljanje, vključno z zbirko podatkov o udeležencih, izvajalcih usposabljanja in strokovnjakih. Med usposabljanjem je

treba uporabljati obrazce za povratne informacije in neposredne povratne informacije med razpravami na tečajih ter družabnimi dogodki ali ekskurzijami. Usposabljanje in nadaljnje izobraževanje na področju tradicionalnega rokodelstva je usmerjeno v prakso in večinoma temelji na delavnicah in praktičnem usposabljanju, redko pa tudi na seminarjih. Delavnice in praktična usposabljanja potrebujejo delovna mesta in delovni prostor: tečaje je treba zasnovati v manjših skupinah od deset do največ dvajset oseb. Nadaljnje usposabljanje za rokodelce je treba izvajati v tečajih, ki trajajo največ en teden. Rokodelska podjetja so namreč pogosto manjša podjetja in daljša odsotnost zaposlenih zmanjšuje njihovo produktivnost. Za tečaje in seminarje bi bilo treba dati prednost zimskim mesecem, ko so delovne obremenitve v gradbeništvu nižje.

Spodbujanje mladih in nadarjenih ljudi

Kartuzija Mauerbach organizira javne dogodke za vse starostne skupine in ponuja vodene ogleda, zlasti za šolske razrede, da bi izboljšali sprejemanje in ozaveščenost javnosti o stavbni dediščini in rokodelstvu. V poletnih mesecih v sodelovanju z Oddelkom za učinkovito upravljanje in ohranjanje zgodovinskih stavb v kartuziji Mauerbach vsako leto gostimo združenje Prostovoljci evropske dediščine (European Heritage Volunteers b. n. l.). To je združenje, ki ga delno sofinancira UNESCO in ima nalogo izboljševati praktične izkušnje in razvoj mladih za poklice na področju varstva dediščine. Od leta 2023 so prostovoljci s področja varstva dediščine na voljo mladim rokodelcem, študentom in mladim diplomantom. Sodelovanje mladih umetnostnih zgodovinarjev, konservatorjev in arhitektov z rokodelci na začetku njihove poklicne poti je nujno za razumevanje tradicionalnih rokodelskih tehnik in tradicionalnih stavb za vse poklice v gradbeništvu. Zanimanje mladih za rokodelstvo pa je treba vzbuditi že v osnovni in srednji šoli. Ekskurzije v rokodelska podjetja ali muzeje na prostem lahko mlade spodbudijo, da se odločijo za poklic v roko-

delstvu. Danes mladi pogosto odkrijejo svojo nadarjenost in ljubezen do rokodelstva šele po tem, ko končajo poklicno usposabljanje v drugem poklicu. Pridobivanje mladih za tradicionalno rokodelstvo in tradicionalno arhitekturo trenutno ovira zaprašena podoba teh poklicev. Tradicionalno rokodelstvo in arhitektura sta sodobni disciplini in bi ju lahko preimenovali v klasično rokodelstvo in arhitekturo.

Nastajajoča tržišča za tradicionalno rokodelstvo – trajnost

V zadnjih desetletjih se je uporaba rokodelstva, kot so tradicionalne slikopleskarske tehnike ali apneni in glineni ometi, omejila skoraj izključno na uporabo pri ohranjanju zgodovinskih spomenikov. Dela izvajajo z lokalnimi materiali. S tem je izpolnjena zahteva po trajnostnih rešitvah v celotni gradbeni industriji. Področje uporabe tradicionalnih barv, lesenih oken ter apnenih in glinenih ometov bi lahko v prihodnosti razširili z izključnega ohranjanja zgodovinskih spomenikov tudi na novogradnjo in prenove. To bi podjetjem omogočilo, da zaposlijo več strokovnjakov za tradicionalno rokodelstvo in spretnosti. Posledično bi se ta podjetja lahko tako razširila, da bi znova lahko usposabljala vajence na področju tradicionalne gradnje. Takšna širitev trga bi lahko prispevala k dolgoročnemu ohranjanju tradicionalnih rokodelskih podjetij ter zagotovila razpoložljivost tradicionalnih gradbenih materialov. Pri prenovi starih stavb in gradnji novih s tradicionalnimi tehnikami se uporabljajo podnebno nevtralni in trajnostni gradbeni materiali. Redno vzdrževanje in popravila tradicionalnih stavb opravljajo rokodelci, kar omogoča večstoletno življenjsko dobo stavb.

Ozaveščanje lastnikov stavb, arhitektov in projektantov

Razširitev področja uporabe tradicionalnih rokodelskih tehnik in materialov z izključnega ohranjanja zgodovinskih spomenikov na novogradnjo in prenovu zahteva lastnike, arhitekta in projektanta, ki razumejo in sprejemajo tradicionalno rokodelstvo in materiale. Večja ozaveščenost o trajnostnih in tradicionalnih stavbah neposredno vpliva na sprejemljivost ukrepov in stroškov. Številni arhitekti ne poznajo več tradicionalnih gradbenih tehnik, kot so masivna opečna gradnja ali apneni ometi. Znanost o gradbenih materialih poučujejo le v omejenem obsegu, pogosto raje uporabljajo montažne materiale (pripravljeno malto, pripravljene barve). Projektanti pogosto ne poznajo posebnosti načrtovanja, kadar se pri gradnji uporabljajo tradicionalne tehnike. Razpisi in časovni načrti gradnje ne ustrezajo tehničnim zahtevam rokodelstva. Lastnike zgodovinskih stavb in graditelje novih stavb je treba spodbuditi k razumevanju tradicionalnih tehnik in videza ročno izdelanih površin. Obenem je treba lastnike stavb podrobneje seznaniti s prednostmi tradicionalne gradnje ter konceptom vzdrževanja in popravil, dolgimi življenji-

Izdelovanje opeke s šolarji ob odprtju sezone v muzeju kartuzije Mauerbach (©Bundesdenkmalamt, 28. 6. 2014).

skimi cikli in trajnostnimi gradbenimi materiali, ki so prisotni v tradicionalnih stavbah, ki so jih zgradili rokodelci. V splošnem bi bilo treba takoj začeti uporabljati nove strategije za ozaveščanje strank in gradbene industrije. Te ukrepe informiranja in izobraževanja morajo podpirati gospodarske zbornice, regionalni organi, šole in univerze.

Literatura in viri

BUNDESDENKMALAMT: Bundesdenkmalamt, b. n. l.; <https://www.bda.gv.at/>, 9. 12. 2023.

BURGHAUPTMANNSCHAFT ÖSTERREICH: Burghauptmannschaft Österreich, b. n. l.; <https://www.burghauptmannschaft.at/>, 9. 12. 2023.

BUNDESDENKMALAMT: *Standards der Baudenkmalpflege*, Bundesdenkmalamt, 2015; <https://bda.gv.at/de/publikationen/standards-leitfaeden-richtlinien/standards-der-baudenkmalpflege/>, 15. 12. 2024.

EUROPEAN HERITAGE ACADEMY: European Heritage Academy, b. n. l.; <https://www.european-heritage-academy.eu/>, 9. 12. 2023.

EUREVITA: Interreg Eurevita SI-AT 285, b. n. l.; <https://www.museum-joanneum.at/oesterreichisches-freilichtmuseum-stuebing/entdecken/projekte/interreg-eurevita-siat-285>, 9. 12. 2023.

EUROPEAN HERITAGE VOLUNTEERS: European Heritage Volunteers, b. n. l.; <https://www.heritagevolunteers.eu>, 9. 12. 2023.

HERITAGE TRAIN II: International Cooperation for Professional Training in Protection of Monuments – Heritage Train II, b. n. l.; <https://ainova.sk/en/project/heritage-train/INCREASE>, 9. 12. 2023.

FLIP: Flip 2 – Inceas, b. n. l.; www.burghauptmannschaft.at/Themen/Internationales/FLIP-2---INCEAS.html; 9. 12. 2023.

IWZB KARTAUS MAUERBACH: Information and Training Center for Architectural Conservation Kartause Mauerbach, b. n. l.; <https://www.bda.gv.at/themen/kartause-mauerbach.html>; 9. 12. 2023.

MODI-FY: Mody-fy, b. n. l.; <https://www.projektwelt-burghauptmannschaft.eu/event/modi-fy>, 9. 12. 2023.

PRO HERITAGE: Pro Heritage – Home, b. n. l.; <https://www.pro-heritage.eu/>, 9. 12. 2023.

EUROPEAN UNION: *Fostering cooperation in the European Union on skills, training and knowledge transfer in cultural heritage professions* – Report on the OMC (Open Method of Coordination) Working Group of Member States' Experts, *European Agenda for Culture, Workplan for Culture 2015-2018*, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019a; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e38e-8bb3-867b-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en>, 9. 12. 2023.

EUROPEAN UNION: *A New European Landscape for Heritage professions*, Executive Summary, Report on the OMC (Open Method of Coordination) Working Group of Member States' Experts, *European Agenda for Culture, Workplan for Culture 2015-2018*. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019b; <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c0482f3f-8681-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en>, 9. 12. 2023.

VEREIN ZUR FÖRDERUNG DER BAUDENKMALPFLEGE: Verein zur Förderung der Baudenkmalpflege, b. n. l.; <https://www.baudenkmalpflege.at>, 9. 12. 2023.

